

A CIVIL TÁRSADALOM SZEREPE A VADNYUGATON

KÖKÉNY ANDREA

Amikor Nagy-Britannia 1783. szeptember 3-án a párizsi békében elismerte az Amerikai Egyesült Államok függetlenségét, az új állam határait északon Kanada, keleten az Atlanti-óceán, délen az Új-Spanyolországhoz tartozó Florida, nyugaton pedig a Mississippi folyó alkotta. Ezt megelőzően, 1763-ban III. György angol király proklamációja megtiltotta az Appalache-hegységtől nyugatra történő letelepedést, s bár néhányan ezt a tiltást nem vették figyelembe, nagyobb számban csak a békekötést követően indult meg az átköltözés a hegységen túli területekre. A korábbi angol gyarmatokon élők számára így a „nyugat” és a „vadnyugat” eleinte az Appalache és a Mississippi folyó közti területet jelentette.

A 19. század első felében az Egyesült Államok fokozatosan kiterjesztette fennhatóságát a ma ismert kontinentális területére. 1803-ban Thomas Jefferson elnöksége idején Franciaországtól megvásárolták a Mississippi nyugati vízgyűjtő medencéjét, Louisianát, majd 1819-ben a napóleoni háborúk miatt meggyengült Spanyolországtól Floridát. A spanyol gyarmatból 1821-ben függetlenné váló Mexikótól 1836-ban elszakadt Texas, majd 1845-ben felvételt nyert az Egyesült Államokba. Ennek nyomán háború tört ki a két ország között, melynek végén újabb területek (pl. a mai Kalifornia, Új-Mexikó, Nevada, Utah) kerültek amerikai birtokba. Ezzel egyidőben északnyugaton a közel húsz évig tartó brit-amerikai közös igazgatást a két ország által kötött szerződés zárta le és 1846-ban Oregon vidék is az Egyesült Államoké lett.

Az amerikai kormányzat diplomáciai tevékenysége és katonai sikerei mellett a nyugati földek benépesítésében elsődleges szerep jutott a telepeseknek, akik sokszor még azelőtt megjelentek az egyes területeken, mielőtt azok az Egyesült Államok birtokába kerültek volna. Ezért, míg a kormányzat nem terjesztette ki hatalmát az adott régióra, gyakran maguk szervezték meg közösségeiket. Jelen írás célja annak bemutatása, hogyan működött és milyen szerepet játszott a civil társadalom a vadnyugaton. Ha jól tudom, az ünnepelt, Szőnyi György Endre maga is többször járt az Egyesült Államok középnyugati vidékén (Kansas és Arizona területén), a Szegedi Tudományegyetem (egykor JATE) Hungarológia programjának vezetőjeként pedig évtizedeken át felelőse volt az oregoni állami egyetemmel kialakított cserekapcsolatnak. Így közvetlen tapasztalatot szerzett az ottani társadalom működéséről, a közösségek szerveződéséről, a táj és az ember sajátos kapcsolatáról. Magyarországon és Európában pedig sokszor maga is részese, sőt aktív szervezője volt

a civil kezdeményezéseknek diákként, tanárként és elismert tudósként egyaránt. Ezért is esett választásom a tisztelgő kötetben erre a témára.

A nyugatra költöző telepesek a korai időkben nagyrészt gyalogszerrel vagy lóháton, később már echós szekereken keltek útra. Még a gyarmati korszakban vált ismertté az ún. *Conestoga szekér*, melyet elsősorban teherszállításra alakítottak ki, de arra is alkalmas volt, hogy a telepesek kisebb távolságokra, korábbi lakóhelyük közelében lévő területekre tovább költözzenek velük. Körülbelül 5,5 méter hosszú, 3–3,5 méter magas és 120 centiméter széles volt. Üresen több mint egy tonnát nyomott, és két-három, de akár hat tonna terhet is elbír, ezért 4–6 ló vagy 8–10 ökör tudta csak elhúzni. A fából készült vázra vászontető került. Padlózata u-alakban meghajlott, a két vége felefelé görbült, hogy megakadályozza a rakomány elmozdulását. Oldalára általában vizes hordókat és szerszámosládákat erősítettek, hátuljára pedig az állatok takarmányládáját. Kocsisa legtöbbször nem volt, a hajtó a szekér mellett gyalogolt, és néha felült egy kihúzható deszkára vagy a bal első ló hátára, melyről el tudta érní a szekér bal oldalán a két kerék között lévő kéziféket. Tulajdonképpen a jobboldali közlekedés is a Conestoga szekerekkel kezdődött Észak-Amerikában.

A 18. század folyamán a tizenhárom észak-amerikai angol gyarmat középső területeiről (pl. Pennsylvániából) délre, egészen Virginiáig és Georgiáig jutottak el vele, később pedig nyugat felé, az Appalache-hegységen átkelve az Egyesült Államok középső részére, a mai Ohio, Illinois és Missouri állam területére. A telepeseken kívül a kereskedők is előszeretettel használták.

Az 1830-as, 1840-es években a területgyarapodással párhuzamosan újabb telepeshulámok indultak útnak, még távolabbi területek felé. A sokszor több ezer kilométeres út megtételére a Conestoga szekér a mérete miatt nem volt alkalmas, ezért új típust kellett kifejleszteni. Voltak ugyan külön szekérgyártásra specializálódott cégek, de egy új jármű sokba került. Ennél egyszerűbb és olcsóbb megoldásnak tűnt, ha a farmon használt szekereket alakítják át. Ponyvával fedték be őket, mely egyaránt védett az eső, a por és szél ellen. Ehhez a vásznat lenolajjal kezelték, hogy jobban szigeteljen. A fából készült kerékre vaspánt került. Az így kialakított ún. *préri szkúner* a Conestoga szekereknek körülbelül a fele volt. Az üresen 590 kg-os és hozzávetőlegesen 1100 kg teherbírású jármű. 3,5 méter hosszú, 120 centiméter széles és 60 centi magas volt, körülbelül négy négyzetméteres rakódó felülettel. Erre a vízszintes padlózatú nyitott „dobozra” erősítették fel a vászon

ponyvát, mellyel a szekér magassága elérte a három métert, de még mindig viszonylag könnyen el tudta húzni 4–6 ökör vagy 6–10 öszvér.¹

A Conastoga szekerek által rótt út az Appalache-hegység völgyeiben haladt, elnevezése *Great Wagon Road* (Nagy szekérút) volt. A 19. század első felében az Egyesült Államok középső részéről, Missouri állam Independence nevű városából indult nyugat felé az Oregon-ösvény, a Kalifornia-ösvény és a Santa Fe-ösvény. Előbbiek a Nagy-síkságon és a Sziklás-hegyégen átkelve egészen a Csendes-óceán partvidékéig el lehetett jutni, utóbbi pedig az Új-Mexikó kereskedelmi csomópontjának számító Santa Fe városáig vezetett, mely a Mexikóvárosból induló *El Camino Real de Tierra Adentro* (A Belső Területek Királyi Útja) végpontja is volt.²

Az útvonalak közül az egyik legfontosabb a több mint háromezer kilométer hosszú Oregon-ösvény volt. A bevándorlók nagy része az Egyesült Államok középnugati folyó-völgyeiből érkező agrárnépesség volt, akiknek első hulláma főként az 1837-es gazdasági válság miatt kelt útra. Megtehették volna, hogy a korábbiakhoz hasonlóan csak közelebbi területekre költöznek át, már félig-meddig kitaposott utakon és kapcsolatot tartanak az általuk elhagyott települések lakosaival, de ez több okból sem volt lehetséges. Ekkoriban ugyanis a terjeszkedés határvonala Iowa és Missouri állam területén húzódott. Tőlük nyugatra, a mai Kelet-Nebraska és Kansas egy keskeny sávja még alkalmas volt mezőgazdasági művelésre, de hosszútávon nem sok hasznot lehetett remélni tőle. Ráadásul, az amerikai kongresszus ezen a vidéken hozta létre az elköltöztetett őslakosok részére az ún. Indián Territóriumot, melyet a törzsek számára kívántak fenntartani. Mindez arra indította a telepeseket, hogy ennél is nyugatabbra költözzenek. Döntésükben az is szerepet játszott, hogy közben egyre több hír érkezett Oregon és Kalifornia előnyeiről.

Az oregoni vidék termékenységéről szóló hírek, az olcsó földszerzési lehetőségek, a régió kedvező éghajlati adottságai és az, hogy a Mississippi vagy a Missouri folyó völgyével ellentétben arrafelé már nem pusztítottak járványok, nagyban befolyásolták a telepesek döntését az új otthon kiválasztásában.³ Eltérően az ebben az időszakban Texasba

---

¹ Frank McLynn, *Wagons West: The Epic Story of America's Overland Trails* (New York: Grove Press, 2002), 53–4.

² William H. Goetzmann, *Army Exploration in the American West, 1803–1863* (Austin: Texas State Historical Association, 1991), 46, 359; Donald William Meinig, *The Shaping of America: A Geographical Perspective on 500 Years of History*. Vol. 2. *Continental America, 1800–1867* (London: Yale University Press, 1993), 106, McLynn, *Wagons West*, 78.

³ A Mississippi és a Missouri folyó völgyének egészségtelen éghajlata miatt rengeteg áldozatot követelt a himlő, a kolera és a malária. Valószínűleg onnan terjedt át a malária a Willamette és a Columbia folyó völgyébe is, melynek következtében 1830 és 1833 között az ott élő őslakos indiánok háromnegyede, más becslések szerint közel kilencven százaléka életét veszítette. Walter LaFeber, *The American Age:*

költözőktől, akik közül sokak szintén az 1837-es gazdasági válság miatt kerestek új lehetőségeket, de többségében egyedül keltek útra, az Oregon-ösvényt választók nagy része családját is magával vitte. Az 1850-es census szerint az 1840-es évek közepén kivándoroltak 50 százaléka családtagként ment nyugatra, ebből 15–20 százalék volt felnőtt nő.⁴

A Sziklás-hegység nyugati oldalára átkelő prémvadászok és kereskedők után az 1830-as évek közepétől megjelentek a különböző felekezetek hittérítői is. 1834-ben Jason Lee vezetésével a metodisták a Willamette folyó mentén, a mai Salem közelében hozták létre első missziójukat. A presbiteriánusok közül 1836-ban Marcus és Narcissa Whitman a mai Washington állam területén, Henry és Eliza Spalding pedig Idahóban alapított missziót. Őket követte 1838-ban két ferences, majd az 1840-es évek elején néhány jezsuita szerzetes.⁵

A misszionáriusok nyomát követve számos kisebb telepes csoport kelt útra az 1830-as évek végén és 1840-es évek elején. 1843-ban már több mint ezer bevándorló érkezett, a következő évben további ezeröttszáz, 1845-ben pedig háromezer. Az Oregon láz egyik előzménye az 1842-ben megkötött Webster-Ashburton szerződés volt, mely egyrészt rendezte Kanada és az Egyesült Államok keleti részén régóta húzódó határvitát, másrészt területet adott át az amerikaiaknak a Felső-tótól nyugatra, és ezzel megnyitotta a telepesek előtt az utat.⁶

Ahogy már fentebb említettem, a szekérkaravánok általában Missouri területén gyülekeztek és az átkelés körülbelül hat hónapig tartott. A legtöbb csoport májusban indult útnak azt remélve, hogy novemberre, mielőtt a hóesés elvágna a hegyvidéki átjárókat, célba ér. Leggyakrabban Independence vagy St. Joseph városából indultak el nyugat felé a prérin át, majd Laramie erődnél megpihentek. Ezután átkeltek a Sziklás-hegységen, majd a Snake folyó mentén eljutottak Fort Hallig. Végül a Columbia folyón leereszkedve megérkeztek a Willamette folyó termékeny völgyébe.⁷

United States Foreign Policy at Home and Abroad since 1750 (New York / London: W. W. Norton & Company, 1989), 70. Samuel Parker, *Journal of an Exploring Tour Beyond the Rocky Mountains Under the Directions of the A.B.C.F.M. Containing a Description of the Geography, Geology, Climate, Productions of the Country, and the Numbers, Manners, and Customs of the Natives. With a Map of Oregon Territory*, 5th ed. (Auburn, AL: J. C. Derby and Co., 1846), 150, 152.

⁴ McLynn, *Wagons West*, 46.

⁵ Malcolm Clark, Jr., *Eden Seekers: The Settlement of Oregon, 1818–1862* (Boston: Houghton Mifflin, 1981), 74, 92, LaFeber, *American Age*, 105.

⁶ „The Webster – Ashburton Treaty, August 9, 1842,” in Henry Steele Commager, ed., *Documents of American History*; Vol. 1 (Englewood Cliffs: Prentice-Hall Inc., 1973) 298–300; Meinig, *Shaping of America*, 123.

⁷ McLynn, *Wagons West*, 2–4; David Dary, *The Oregon Trail: An American Saga* (New York: Oxford University Press, 2004), 224, 247.

A szekérkaravánok összeállítása, felszerelése gondos előkészületeket kívánt. Legtöbbjüket részletesen kidolgozott szabályok szerint szervezték meg. Meghatározták a vezetők kiválasztásának szempontjait és az úton haladók viselkedési normáit is. Minden expedíciónak volt egy kapitánya, aki felelősséggel tartozott az út szervezéséért, és egy kalauza (lehetőleg olyan személy, aki korábban már járt a vidéken), aki mutatta az utat, és ha szükséges volt, tárgyalt az őslakos indiánokkal.⁸

Általában húsz-huszonöt szekér indult egyszerre útnak, de előfordult, hogy akár hatvan is. A férfiak hajtották a szekeret, látták el az állatokat, és védték az utazókat az indiánoktól. Meghatározták az indulás idejét, az útvonalat, a napi tempót, és azt is, hogy hol keljenek át a folyókon vagy hol táborozzanak le. A nők a szokásos, hagyományos „női” feladatokat látták el, de sokszor korántsem hagyományos módon. Ők készítették el az ételt, de legtöbbször nyílt tűzön és sokszor magaslati viszonyok között. Az ő feladatuk volt gondoskodni a gyerekekről és megvédeni őket a veszélyektől: a vadállatok támadásától, vagy attól, hogy alákerüljenek a szekérkeréknek, vagy az átkelésnél a vízbe vesseznek, esetleg más balesetet szenvedjenek. Viszonylag kevés alkalmuk adódott a többi családdal való érintkezésre, hiszen leginkább valamelyik különálló szekéren utaztak, a déli és esti pihenőidőben pedig általában főztek, mostak.

Egy szekér általában hat hónapra elegendő élelmet tudott szállítani 4–5 fő számára, valamint néhány háztartási eszközt. Becslések szerint a szekerek 70 százalékát ökrök húzták, 20–30 százalékukat öszvérek, s kezdetben szinte egyáltalán nem használtak lovat. Bár az ökrök lassúbbak voltak, mint az öszvérek, de olcsóbbak és könnyebben betaníthatók. Ráadásul jobban tűrték a sokszor kopár területek viszontagságait, megéltek a gyér fűvön, és nem kellett szemes takarmányt beszerezni számukra. Ezen kívül éjszakára szabadon lehetett engedni őket, és reggel viszonylag könnyen összetereelni. Előnyük volt még, hogy az indiánok nem nagyon tudták mire használni őket, így kevesebb volt a lopás.

A körülbelül hat hónapos útra egy felnőtt számára ajánlott élelmiszerek a következők voltak: 68–70 kg liszt, 9 kg kukoricaliszt, 23 kg szalonna, 18 kg cukor, 4,5–5 kg kávé, kb. 7 kg szárított gyümölcs, 2,5 kg só, 20–25 dkg sütőpor, 1 kg tea, 2,5 kg rizs, 7 kg bab. Ezeket legtöbbször vízhatlan edényekben vagy hordókban tartották, és a szekér padlózata alatt kialakított részben úgy próbálták elhelyezni, hogy a fedél egyben alkalmas legyen fekvő felületnek is. Az étrend nem volt túl változatos, általában szalonna, bab, kávé, kétszersült vagy kenyér volt a szokásos reggeli, ebéd, vacsora. Négy személyre és hat hónapra az éle-

---

⁸ Az Oregon-ösvény szekérkaravánjairól az egyik legrészletesebb tanulmány: George R. Stewart, „The Prairie Schooner Got Them There, Fortress, Ambulance, Amphibious Home on Wheels – The Humble Covered Wagon Stands as the Symbol of the Winning of the West,” *American Heritage Magazine* 13, no. 2 (1962): 4–17.

lem körülbelül 150 dollárba került. Kevesebb élelmiszert kellett szállítani, ha marhát, birkát, vagy kecskét lábon tudtak magukkal hajtani. Szerencsés esetben vadászsákmányra is szert tettek, s bölény, antilop, szarvas, vagy medvehúst szereztek, vagy a patakokban lazacot, pisztrángot fogtak.⁹

A felszerelés fontos részét jelentették a különböző főzőedények, ónból készült fazekak, lábasok, evőeszközök. Bár voltak, akik kisebb tűzhelyt is magukkal vittek, de többségében nyílt tűzön főztek, melyet fa hiányában a bölények ürülékével tápláltak. Fa híján nehéz volt megjavítani a kerekeket és a tengelyeket is, hacsak nem találtak az út mentén elhagyott szekereket vagy kisebb bútordarabokat. Fontos volt, hogy minden utazónál legyen legalább két váltás ruha, több pár cipő, szappan a fürdéshez és a mosáshoz, valamint sátor és vékony, összehajtható matracok, takarók, párnák az alváshoz. Számos olyan használati tárgy és szerszám is a felszereléshez tartozott, ami nem csupán út közben, de a megérkezés után is elengedhetetlen volt. A kés, olló, ár, tű, cérna, fűrés, balta, valamint az eke mind-mind fontos kellék volt, akárcsak a különböző térképek, útikalauzok, könyvek, köztük a Biblia.

A napok sokszor elég monotonon teltek. Hajnali kelés, táborbontás, mindig ugyanaz az étel, nem egyszer harminc-negyven kilométeres út, és a megpróbáltatások által okozott fizikai és lelki gyötrelem. A szekereknek nem volt rugója, ezért legtöbbször inkább mindenki gyalogolt, hisz a szekér túl rázós, túl poros, túl kemény volt, ráadásul rajta utazva plusz teher nehezedett volna az igás állatokra is. Az útnak indulók féltek az indiánoktól, de azok nem mindig voltak ellenségesek, sőt, gyakran segítettek. Ismerték az utat, az ösvényeket, a gázlókat, így nem egyszer alkalmi vezetőként szolgáltak, vagy éppen üzeneteket vittek egyik csoporttól a másikig, a vadonból a civilizált településekre. Élelmiszert, ruhát, mokaszint adtak vagy cseréltek el, s ha szükséges volt, menedéket nyújtottak.¹⁰

Az amerikai telepeseket a gyarmati időktől jellemző együttműködés az út során és a megérkezés után is fontos szerepet játszott. A szekérkaravánok tagjai sokszor rokoni kapcsolatban álltak egymással vagy egy városból indultak el, ami az utazók fontos szervező- és összetartó erejét jelentette. A családi kötelékekre vagy ismerősök közös vállalkozására alapozódó közösségek formálódása az út során tovább folytatódott. Az amerikai politikai keret és jogrend, bár egyszerűsített változatban, az Oregon-ösvényen és az újonnan birtokba vett területeken is működött. Ez a fajta homogenitás ugyanakkor gyakran eltérő gazdasági és társadalmi háttérű telepések együttműködéséből alakult ki, közös érdekeik

⁹ McLynn, *Wagons West*, 101–2.

¹⁰ Lansford W. Hastings, *The Emigrants' Guide to Oregon and California, Containing [...] All Necessary Information Relative to the Equipment, Supplies, and the Method of Traveling. By Lansford W. Hastings, Leader of the Oregon and California Emigrants of 1842* (Cincinnati, OH: Published by George Conclin, 1845), 60.

és céljaik összehangolásával. Ez persze nem jelentette azt, hogy nem voltak érdekütközések vagy viták, de azokon legtöbbször felül tudtak és felül is kellett kerekedni, másépp nem tudták volna megtenni a több ezer kilométeres utat.

Ezt a folyamatot figyelhetjük meg az 1843-as első nagy telepescsoport nyugatra költözésén keresztül is. A forrásokban különböző adatokat lehet találni a szekérkaraván tagjainak létszámáról és összetételéről. A *Missouri Statesman* arról tudósított, hogy körülbelül ezer ember kelt útra kétszáz szekérrel.¹¹ A *Kentucky Gazette* a következő listát tette közzé: 290 16 év feletti férfi, 130 16 év feletti nő, 298 16 év alatti férfi, 312 16 év alatti nő – összesen 1030 fő, valamint 121 szekér, 698 ökör, 296 ló és egy 973 marhából álló csorda.¹² Az adatokból megállapítható, hogy a tizenhat év feletti férfiak és nőkaránya kétharmad-egyharmad volt, a tizenhat év alattiak pedig másfélszer annyian voltak, mint a tizenhat év felettek. Ezen kívül jelentős volt a szekerek vontatására, élelmiszerellátásra és a nyugati területeken történő állattenyésztés céljaira a telepésekkel vitt állatállomány.

A szekérkaraván szervezéséről és útjáról a korabeli sajtó hírei mellett részletes információt nyújt Peter H. Burnett beszámolója. Az eredetileg Tennessee-ből származó ügyvéd és üzletember lelkes támogatója volt az Oregon vidék telepésekkel történő benépesítésének. Az út előtt több alkalommal tartott beszédet az átköltözés előnyeiről, az Oregon-ösvényen való átkelés során pedig naplót vezetett, melynek egyes részleteit a megérkezést követően a *New York Herald* hasábjain is közzétette, hogy további amerikai családokat vonzzon a vidékre.¹³ Az útról szintén fontos adalékokkal szolgál Jesse Applegate leírása, mely a szekérkaraván életének egy napját mutatja be a hajnali táborbontástól a késő esti táborverésig.¹⁴

Az 1843-as szekérkaraván tagjai a Missouri állam nyugati részén lévő Independence városának közelében gyülekeztek. Május 21-én gyűlést tartottak, ahol megállapodtak az utazás szabályaiban, és az esetleges viták rendezésére valamint a szabályok ellen vétők megbüntetésére egy kilenctagú tanácsot választottak. Arról is döntöttek, hogy a menet kapitányát majd csak a Kansas folyó elérésekor jelölik ki. Kalauznak az ötvenhárom éves

---

¹¹ *Missouri Statesman*, Columbia, 1843. június 16. Idézi Michael B. Husband, *The Backgrounds and Organization of the Great Oregon Migration of 1843*, A Thesis Presented to the Department of History and the Faculty of the College of Graduate Studies, In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts (Omaha, NE: University of Nebraska, 1966), 122.

¹² *Kentucky Gazette*, Lexington, 1843. július 15. Idézi Husband, *Great Oregon Migration*, 122.

¹³ Burnett levelek formájában megjelent úti beszámolóját 1902-ben közzétette az Oregoni Történelmi Társaság is: Peter H. Burnett, „Letters of Peter H. Burnett,” *Oregon Historical Quarterly* 3, no. 4 (1902): 398–426.

¹⁴ Jesse Applegate, „A Day with the Cow Column in 1843,” *Oregon Historical Quarterly* 1, no. 4 (1900): 371–83.

John Gantt-ot kérték fel, aki tapasztalt prémvadász volt és korábban szolgált az amerikai hadseregben is. Gantt személyenként egy dollárért vállalta a kalauzolást a Sziklás-hegység nyugati oldalán lévő Fort Hallig.¹⁵

A szekérkaraván 1843. május 22-én indult útnak. A tavaszi esők miatt nagyon sáros volt a talaj, így csak lassan tudtak haladni. A feljegyzésekből tudjuk, hogy közel ezer marhát hajtottak magukkal, melyek többségének tulajdonosa Jesse és Lindsay Applegate, valamint Daniel Waldo volt. Jesse Applegate Kentucky-ban született 1811-ben, de 1831-től már Missouriban élt, gazdálkodott és a földmérő hivatalban dolgozott. Az 1840-es évek elején azonban a gazdasági válság nyomán a család helyzete rosszabbra fordult, így eldöntötték, hogy tovább költöznek nyugatra. Bátyja, Lindsay Applegate szintén Kentucky-ban született 1808-ban és a családdal ő is Missouriba költözött és tizenöt évesen prémvadász lett. 1831-ben megnősült, gazdálkodásba fogott és egy malmot is működtetett, de a válság miatt neki is új lehetőségeket kellett keresnie. Daniel Waldo Missouriban született 1800-ban, s farmerként élte életét, de szervezete nem jól viselte az ottani klímát. Egészségesebb helyre szeretett volna költözni, így családjával ő is csatlakozott az Oregonba indulókhoz.¹⁶

Ilyen sok férfi, nő, gyerek, szekér és lábasjóság még sosem kísérelte meg az eljutást a Csendes-óceánig. Közel egy hét alatt érték csak el a Kansas folyót. Ez volt a telepések első nagy erőpróbája, hisz elő kellett készíteniük és meg kellett szervezniük az átkelést. Ehhez egy közelben lakó telepestől szereztek három kenut, amire padlózatot ácsoltak és az így kialakított kezdetleges tutajon úsztatták át a szekereket. Május 31-ére mindenki átkelt a folyón, másnap pedig megválasztották a karaván vezetőjét. A szavazás úgy történt, hogy a jelöltek felsorakoztak és a hátuk mögé kellett beállnia a támogatóknak. Végül a leghosszabb sor elején álló személy lett a kapitány.¹⁷

A választást Peter Burnett nyerte, aki, mint fentebb említettem, Tennessee-ből származott, de az út előtt már Missouriban élt. Ügyvédként dolgozott és egy vegyesboltot is működtetett. Az üzlet forgalma nagyban függött a környéken élő gazdáktól, akik azonban az 1837-es válság miatt nem tudtak elég árut vásárolni, így Burnett kénytelen volt feladni vállalkozását és tovább költözni nyugatra. A szekérkaraván kapitányaként feladata a rend és a fegyelem fenntartása és az út elején elfogadott szabályok betartatása volt. James W. Nesmith-t választották tábormesterré, aki a szálláshelyek kiválasztásáért valamint az éjszakai őrség megszervezéséért és ellenőrzéséért volt felelős. Ő Kanada területén, New Bruns-

¹⁵ Burnett, „Letters of Peter H. Burnett,” 406–7; Husband, *Great Oregon Migration*, 125.

¹⁶ Dale L. Walker, *Pacific Destiny: The Three-Century Journey to the Oregon Country* (New York: A Tom Doherty Associates Book, 2000), 364–65.

¹⁷ Dary, *Oregon Trail*, 86–7.

wickban született 1820-ban és az Egyesült Államokban, New Hampshire-ben nőtt fel. Tizennyolc éves volt, amikor a családja Ohio államba költözött, majd 1842-ben innen továbbowába, kifejezetten azért, hogy csatlakozhassanak egy Oregonba induló karavánhoz.¹⁸

A telepeseknek sokféle nehézséggel kellett megküzdeniük az út során. Az óriási távolság és a terepviszonyok önmagukban is kihívást jelentettek. Az indulást követően a sok eső és sáros talaj mellett az előrehaladást a szekerek közelében haladó hatalmas marhacsorda is nehezítette. Rövid időn belül éles viták alakultak ki a módosabb gazdák és az egyszerű telepesek között. Azok, akiknek csak néhány igás állata volt, nagyobb tempóban is tudtak volna haladni, mint azok, akiknek terelgetni kellett a csordájukat. A heves szóváltások és gyakori fejtelenség miatt Peter Burnett egy hét után lemondott kapitányi posztjáról. Helyette William Martint, egy huszonnyolc éves, Missouri-ból származó farmert választották meg vezetőnek, majd tovább haladtak nyugat-északnyugat felé a Kansas folyó völgyében. Az elégedetlenség azonban nem csillapodott. Miután a Big Blue River-ön történő átkelés reggelén több órát kellett várakoznia a szekereknek, mire gazdái összeterelték a marhacsordát, a telepesek gyűlést tartottak, és úgy döntöttek, két csoportra osztják a karavánt. Azok, akiknek csupán néhány szarvasmarhájuk volt, az elöl haladó, ún. könnyű menetoszlopba kerültek. Azok pedig, akiknek négy-öt állatnál többjük volt, mögöttük haladtak. A menetoszlopokon belül naponta cserélték a szekerek sorrendjét, hogy mindenki haladhasson elől is, és ne ugyanazoknak kelljen a felverődő port az egész út során nyelniük. A könnyű menetoszlop kapitánya William Martin maradt, Jesse Applegate pedig vállalta, hogy a marhacsorda állományát és hajtóit irányítja.¹⁹

Mindez már Nebraska határán történt, ahonnan hamarosan elérték a Platte folyó déli ágát, melynek mentén tovább haladtak nyugat felé. Július elején előbb ezen, majd a folyó északi ágán is átkeltek, s miután Laramie erődénél rövid ideig megpihentek és feltöltötték készleteiket, megérkeztek a Sziklás-hegységhez. A Déli átjárónál (*South Pass*), egy körülbelül harminc kilométer széles völgykatlanon keresztül szeltek át, ami a vártnál kevesebb nehézséggel járt, mivel a keleti oldalon az ösvény fokozatosan emelkedett, és csak a nyugati oldalon, leereszkedéskor volt meredekebb. A Nagy Vízvázlat az Egyesült Államok és Oregon vidék határának is számított, de a telepeseknek nem sok idejük volt arra, hogy az átkelés e szimbolikus eseményét megünnepeljék, hiszen útjuk fele még hátra volt.²⁰

Legközelebb Fort Hallnál álltak meg, melyet a Hudson-öböl Társaság működtetett a Snake folyó partján. Richard Grant, az erőd parancsnoka a Társaság érdekeit szem előtt

¹⁸ Burnett, „Letters of Peter H. Burnett,” 409.

¹⁹ Applegate, „A Day with the Cow Column,” 371–72; Burnett, „Letters of Peter H. Burnett,” 410; Dary, *Oregon Trail*, 87–9.

²⁰ Dary, *Oregon Trail*, 90, 97–102; Walker, *Pacific Destiny*, 367–68.

tartva arra próbálta meg rávenni a szekérkaraván tagjait, hogy Oregon helyett forduljanak inkább Kalifornia irányába, vagy, ha mégis északnyugat felé mennek tovább, hagyják hátra szekereiket, adják el lábasjószágaikat és lóháton folytassák az utat, ahogy azt az előző évben arra járó telepesek is tették.²¹ Egy kisebb csoport külön is vált és Joseph B. Chiles vezetésével csatlakozott egy Kaliforniába tartó karavánhoz. A többség azonban kitartott eredeti terve mellett, és arról is döntött, hogy egészen addig magukkal viszik szerekeiket, amíg csak tudják. Elhatározásukban megerősítette őket Marcus Whitman is. Az Oregon vidéken lévő methodista missziók vezetőjével már Independence-ben is találkoztak. Whitman 1843 elején Bostonban tárgyalta a hittérítők további feladatairól, és épp visszatérni készült a Csendes-óceán partvidékére, amikor a telepesek előkészítettek útjukat. Hasznos tanácsokkal látta el őket és megígérte, hogy amint tud, a karaván után indul és mutatja az utat. Mivel John Gantt eredetileg is csak Fort Hallig vállalta a kalauzolást, az Oregon-ösvény utolsó szakaszán Marcus Whitman segítette az utazókat. Augusztus 28-án indultak tovább a Snake folyó mentén. Többször is át kellett kelniük rajta, mielőtt Fort Boise, majd Fort Walla Walla érintésével eljutottak a Columbia folyó völgyébe. Itt már sokan hátra hagyták szekereiket és vízre szálltak, míg mások – főként azok, akik jószágaikat is magukkal hajtották –, a part mentén haladtak tovább. Az utolsó, közel száz kilométeres szakasz megtétele után november közepére érkeztek meg Oregonba, a Willamette folyó termékeny vidékére.²²

A nehézségek ellenére a legtöbben, akik útra keltek, célba értek.²³ Az 1843-as, első nagy telepecsoportot követően 1844-ben ezeröttszáz, 1845-ben pedig további háromezer amerikai bevándorló érkezett. Bár különböző területekről, különböző gazdasági és társadalmi háttérből és különböző okokból költöztek nyugatra, a telepesek egy közös cél érdekében, közösen kialakított szabályok mentén és közös erőfeszítéseik révén tették meg az utat. Azok pedig, akik le tudták küzdeni az akadályokat és eljutottak a Csendes-óceán vidékére, erőt meríthettek belőle, ami fontos formálójává vált a telepesek öntudatának, identitásának is.

A bevándorlók újabb és újabb településeket hoztak létre és hamarosan az amerikai szuverenitás kiterjesztését kezdték követelni Oregon vidék egészére. A bevezetőben már említettem, hogy a terület 1818-tól közös brit-amerikai igazgatás alatt állt.²⁴ Az erről szóló megállapodás lehetővé tette, hogy mindkét ország állampolgárai kereskedjenek és letelepedjenek a vidéken. Az egyezmény tíz évre szól, majd 1827-ben megújították, azzal a ki-

²¹ Dary, *Oregon Trail*, 106.

²² Walker, *Pacific Destiny*, 369–70.

²³ A feljegyzések szerint az ezer fő körüli telepesből tizenhatan vesztették életüket az úton. Uo., 370.

²⁴ Az 1818-ban megkötött szerződés szerint a 49. szélességi fok lett a határ a Nagy-tavaktól nyugatra egészen a Sziklás-hegységig, a Csendes-óceánig terjedő vidék pedig a két ország közös birtokába került.

kötéssel, hogy bármelyik fél felmondhatja, ha ezt a szándékát egy évvel korábban jelzi.²⁵ Az angol érdekeket a Hudson-öböl Társaság képviselte, mely az amerikai alapítású Csendes-óceáni Prém-társaság és az angol Északnyugati Társaság kiszorítását követően 1821-ben az egész régióban átvette a kereskedelem irányítását. Ennek következtében az 1820-as évektől a terület *de facto* brit kormányzás alatt állt. Ez azonban csupán a kereskedő állomásokra és erődökre korlátozódott, illetve azokra a kisebb településekre, amelyek körülöttük kialakultak. Ezek a kis mezőgazdasági kolóniák azonban a Társaság által létrehozott telepek voltak inkább és nem szervesen fejlődő közösségek. Központjuk Fort Vancouver volt (ma Vancouver, Washington államban), melyet a Willamette és a Columbia folyó találkozásának közelében építettek meg 1824-ben.²⁶ Az 1830-as évek közepére a Társaság irodáit, raktárait, műhelyeit és boltjait foglalta magában, valamint az alkalmazottak otthonait. Összességében kb. ezer ember élt az északnyugati partvidék e központjának közelében.²⁷

A Hudson-öböl Társaság helyi vezetője, John McLoughlin kezdetben segítséget nyújtott a területre érkező prémvadászoknak, kereskedőknek, hittérítőknek és az amerikai telepeseknek is, annak ellenére, hogy a brit kormányzat ezt nem nézte jó szemmel. McLoughlin tudta, hogy a határvidéki, „vadnyugati” körülmények között az ott lakók csak egymásra számíthatnak. Érezték ezt a szekérkaravánokon érkezők is. Mivel az amerikai kormány eleinte kevés figyelmet fordított rájuk, más telepes közösségek mintájára 1843. május 2-án saját, ideiglenes kormányt hoztak létre. A Willamette folyó völgyében lévő Champoegeben tartott gyűlésen a törvények kidolgozására egy kilenctagú, tipikusan amerikai testületet állítottak fel, melynek egy prémvadász, néhány hittérítő és az Oregon ösvényen érkezett telepes volt a tagja. Javaslatokról 1843. július 5-én népszavazással döntöttek. Az így elfogadott ún. Organikus törvény bevezetőjében a következőképpen fogalmaztak. „Mi, Oregon Territórium lakói a kölcsönös védelem érdekében és azért, hogy biztosítsuk a békét és a fejlődést, megállapodtunk abban, hogy a következő törvényeket és szabályokat fogadjuk el arra az időre, míg az USA ki nem terjeszti joghatóságát fölénk.”²⁸ A dokumentumban rendelkeztek a terület közigazgatásáról, az indiánokhoz való békés viszony fenntartásáról, földjeik és tulajdonuk garantálásáról, valamint a rabszolgaság tiltásáról. A három hatalmi ág szétválasztása érdekében létrehoztak egy kilenctagú törvényhozó bizottságot, egy háromtagú végrehajtó bizottságot és megszervezték az igazság-

²⁵ LaFeber, *American Age*, 75; Meinig, *Shaping of America*, 74–5.

²⁶ John A Hawgood, *America's Western Frontiers: The Exploration and Settlement of the Trans-Mississippi West* (New York, 1972), 101.

²⁷ Clark, *Eden Seekers*, 40, 42; Meinig, *Shaping of America*, 107–8.

²⁸ „The Organic and Other General Laws of Oregon,” in James Henry Brown, *Political History of Oregon, Provisional Government*, Vol. 1 (Portland, OR: W. B. Allen, 1892), 100.

szolgáltatást. Szavazati jogot kapott minden 21 éves vagy afeletti „szabad férfi, aki fehér ember leszármazottja volt” és az alkotmány elfogadásakor ott lakott. Ezzel lehetőséget biztosítottak a területen élő francia-kanadai és *métis* lakosság számára is a politikai részvételre. Aki később érkezett, az hat hónap elteltével kapta meg az állampolgári jogokat. Adót ekkor még nem volt kötelező fizetni, de fel lehetett ajánlani adományokat a kormányzat működési költségeinek fedezésére.²⁹ Az alkotmány intézkedett a földszerzés feltételeiről is a régióban. Házaspárok maximum 640 *acre*-t, vagyis 260 hektár földet igényelhetek ingyen, az egyedülállók pedig 320 *acre*-t, vagyis 130 hektárt, ami jelentős vonzerő volt.³⁰

Az a politikai keret, amit 1843 nyarán kidolgoztak, az újabb telepeshullámok érkezését követően is fennmaradt. A népesség növekedése és a településhálózat kiterjedése miatt azonban egy idő múlva többen is a kormányzat átszervezését kezdeményezték. Először a háromtagú végrehajtó bizottság helyett egyetlen kormányzó választásáról döntöttek, majd 1845 júliusában arról, hogy a törvényhozó bizottságot egy képviselőház váltsa fel, minimum tizenhárom, maximum hatvanegy taggal. A testület felhatalmazást kapott arra, hogy anélkül is megváltoztathassa a törvényeket, hogy azokról népszavazás döntene.³¹ A módosítások értelmében megválasztották a kormányzót valamint a legfontosabb tisztviselőket és hivatalnokokat.

Miközben az Oregon vidéken élők egy része az ideiglenes kormányzat kereteinek átalakítását tárgyalta, Missouri területéről közel kétezer telepes kelt útra több csoportban. Az első kettő létszáma megközelítette a háromszáz főt, a később indulók általában 150–200 fős szekérkaravánokba szerveződtek, de voltak ennél kisebb csapatok is. Érkezésük nyomán hamarosan megduplázódott az északnyugati régió amerikai lakossága és elérte a hatezer főt. Igaz, ez a terület nagyságához mérten még mindig nem volt sok, de már az amerikai kormányzat sem hagyhatta figyelmen kívül. Az 1844-es elnökválasztáson győztes, expanzió párti James K. Polk már az 1845 márciusában elhangzott beiktatási beszédében is jogot formált Oregon vidék egészére. Érvéle egyértelműen az amerikai küldetéstudatot tükrözte. „Kötelességem, hogy minden lehetséges alkotmányos eszközzel kinyilvánítsam és fenntartsam az Egyesült Államok jogát területünk azon részére, amely a Sziklás-hegységen túl fekszik. Oregon vidékére formált jogunk „nyilvánvaló és megkérdőjelezhetetlen”, s polgáraink már arra készülnek, hogy véglegesítsék a jogot azáltal, hogy feleségeikkel és gyermekeikkel elfoglalják. [...] A világ látja bevándorlóink szor-

²⁹ Uo., 100–3.

³⁰ „Law of Land Claims,” in Brown, *Political History of Oregon*, 104.

³¹ „Organic Law of the Provisional Government in Oregon,” in Brown, *Political History of Oregon*, article 1, section 1, section 3, 164–65.

galmának békés diadalmenetét. Kötelességünk megfelelően megvédeni őket, legyenek szülőföldünk bármely részén is. Törvényeink erejét és a republikánus intézményeink jótéteményét ki kell terjesztenünk rájuk azokon a távoli területeken is, melyeket otthonukul választottak.”³²

Polk ugyanakkor hajlandó volt arra, hogy a korábban a Kanada és az Egyesült Államok között a Sziklás-hegységig meghúzott 49. szélességi fok legyen a Csendes-óceánig is a határ. „Mindeközben szentként kell tisztelni minden szerződésben vagy egyezményben vállalt kötelezettséget” – mondta.³³ Az amerikai állásfoglalás azonban így is kiváltotta a britek ellenérzését, főleg, mivel a szélsőséges expanzió hívei egészen az 54°40' szélességi körig szerették volna a határt kitolni. A két kormány közötti heves vitákat követően végül 1845. december 2-án, a Kongresszushoz intézett első évi üzenetében az elnök azt javasolta, hozzák a britek tudomására, hogy élnek a közös birtoklásról kötött egyezmény felmondásáról szóló értesítés jogával.

Polknak egészen 1846 áprilisáig kellett várnia az amerikai törvényhozás beleegyezésére. A feszültségekkel teli vitát követően végül mérsékelt hangú döntés született, mely mindkét kormányt arra szólította fel, hogy békésen rendezzék a kérdést.³⁴ A tárgyalások folytatódtak és végül a britek elfogadták a 49. szélességi kört határként, de Nagy-Britanniához tartozónak nyilvánították Vancouver szigetének egészét és biztosítani kívánták hajózási jogukat a Columbia folyón. Az amerikai Szenátus a szerződés elfogadására tett javaslatot, azzal a módosítással, hogy a Columbia folyó brit hajózási joga ideiglenes legyen. Az egyezményt végül ezzel a változtatással ratifikálták 1846. június 15-én.³⁵ A megállapodás értelmében több mint 742000 négyzetkilométer került az Egyesült Államok birtokába. Az USA így olyan mértékű geopolitikai győzelmet könyvelhetett el, melyet tényleges jelenléte nem támasztott alá, hisz, ahogy fentebb említettem, ekkoriban mindössze körülbelül hatezer amerikai élt a régióban.

Az a tény, hogy a közel harminc évig tartó határvita végül békés megoldással zárult számos bel- és külpolitikai tényezőnek volt köszönhető. A brit kormány főleg belpolitikai kérdések miatt kényszerült gyors megoldásra. Az 1840-es években Írországot sújtó burgonyavész és éhínség, a gabona törvények visszavonása körül folyó viták és az egyre feszül-

---

³² „Texas and Oregon, Extract from Polk's Inaugural Address. March 4, 1845,” in Commager, *Documents of American History*, 308–9.

³³ Uo., 309.

³⁴ David M. Pletcher, *The Diplomacy of Annexation: Texas, Oregon and the Mexican War* (Columbia, MO: University of Missouri Press, 1973), 32.

³⁵ „The Oregon Treaty,” in Commager, *Documents of American History*, 311–12; Clark, *Eden Seekers*, 187–88; Pletcher, *Diplomacy of Annexation*, 413–14.

tebbé váló belpolitikai helyzet az amerikaiakkal történő megegyezés irányába mozdította el a kormányt. A brit közvéleményt nem igazán érdekelte Oregon távoli vidéke, a Hudson-öböl Társaság vezetőit pedig könnyen meg lehetett győzni, miután biztosították számukra a hajózás feltételeit a Columbia folyón és jogaikat az USA-nak átadott területen.³⁶ Az Oregon-ösvényen érkező amerikai telepesek ezreit látva a Társaság helyi vezetői, köztük McLoughlin, még azelőtt döntöttek három kereskedő állomás (Fort Boise, Fort Hall és a központ, Fort Vancouver) felszámolásáról és északabbra költöztetéséről, mielőtt a határvita eldőlt volna.³⁷

Az amerikaiak esetében egy külpolitikai kérdés, az 1846 tavaszán elkezdődött mexikói háború volt az, ami siettetette a megegyezést. A kormány szerepét azonban hiba volna túlértékelni. Hiszen a nyugati terjeszkedés más színtereihez hasonlóan Oregon vidéken is azok az amerikai telepesek voltak a területszerzés kezdeményezői, akik oda bevándoroltak. A kormány inkább csak követte őket.

Kedves Tanár Úr! Kedves Gyuri!

Bízom benne, hogy hamarosan eljutsz Oregonba, vagy a kanadai-amerikai határ északi oldalára, Winnipegbe, ahol egyszer már közösen is jártunk. Jó egészséget, sok izgalmas utazást és intellektuális kalandot, boldog születésnapot kívánok!

---

³⁶ A Hudson-öböl Társaság 1845 augusztusában csatlakozott az ideiglenes kormányhoz, de az Oregon-szerződés aláírását követően, 1848-ban kivonult Oregonból. Központjukat a British Columbia területén lévő Fort Victoriába tették át. Az USA végül 650000 dollárt fizetett a Társaságnak kárpótlásként az Egyesült Államok területén maradó tulajdonáért és épületeiért. Pletcher, *The Diplomacy of Annexation*, 588.

³⁷ Hawgood, *America's Western Frontiers*, 150.